

ZYGMUNT NAGEL

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego

<https://orcid.org/0000-0001-8839-2579>

kingzet2010@gmail.com

Inspiracje ku radości na kanwie adhortacji *Gaudete in Domino* papieża Pawła VI

1. Radość objawiona przez Jezusa Chrystusa – 2. Radość z prawdy – 3. Radość z nawrócenia – 4. Eucharystia jako dzień radości – 5. Radość w cierpieniu – 6. Radość w życiu Maryi – 7. Radość w codzienności – 8. Pawłowa koncepcja radości – 9. Radość wyrażona w postawie solidarności

Człowiekowi potrzeba doświadczenia radości w każdej sytuacji. Również w obliczu pandemii, niesprawiedliwości, zła, a także chorób, które dziesiątkują ludzkość. Na zgubne konsekwencje deficytu radości zwracał uwagę m.in. autor Księgi Psalmów, który opisał następujące objawy braku radości: „(...) od smutku słabnie me oko, a także moja siła i wewnętrzności” (Ps 31,10). Wewnętrzna radość pozwala człowiekowi przetrwać największe życiowe trudności. Z kolei jej brak powoduje, że człowiek traci odporność na wiele infekcji – również bakteryjnych i wirusowych. Hermann Weber, angielski lekarz pochodzący z Niemiec, zauważył, że radość i nadzieja mają korzystny wpływ na ludzkie zdrowie. Wykazał, że wywołują żywszy oddech, a tym samym zwiększony dopływ krwi do mózgu. W związku z tym następuje lepsze odżywianie komórek nerwowych. Na podstawie obserwacji stwierdził, że radość wywołuje pozytywne skutki fizjologiczne i psychologiczne: rozszerza płuca, ułatwia działanie serca, podobnie jak głębokie oddychanie góskim po-

wietrzem. Dzięki radości możemy zapobiec chorobie, a kiedy już powstanie, szybko ją pokonać¹.

Niniejszy artykuł, inspirowany adhortacją *Gaudete in Domino* papieża Pawła VI, wskazuje, w jaki sposób czerpać radość przy pomocy naturalnych i nadprzyrodzonych jej źródeł, żeby w konsekwencji cieszyć się upragnionym zdrowiem duszy i ciała, stąd – zgodnie z życzeniem papieża – ma na celu wewnętrzną odnowę i pojednanie w Chrystusie, które warunkuje pełnię szczęścia². Artykuł, choć czerpie inspiracje do radości wprost z tekstu adhortacji, w rzeczywistości w wielu momentach wychodzi poza jego zakres w celu naukowego pogłębienia, szczególnie gdy mowa jest o Augustynowej koncepcji prawdy, czy rozumieniu jej przez św. Ireneusza z Lyonu.

Rozważanie na temat radości jest w dzisiejszych czasach szczególnie konieczne, chociażby z uwagi na to, że w ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy świat został „sparaliżowany” przez pandemię COVID-19. Można powiedzieć, że doświadczenie to jeszcze bardziej zintensyfikowało poczucie smutku, które wynika z wielu trosk współczesnego człowieka. Wielu ludzi, którzy na co dzień zmagają się z wielorakimi chorobami natury fizycznej i psychicznej, a także z doświadczeniami, które po ludzku ich przerastają – w tym śmierci najbliższych – w wyniku pandemii koronawirusa zostało dotkniętych poczuciem smutku i beznadziei wobec widma niekończącego się zagrożenia w postaci niewidzialnego gołym okiem wirusa.

Dodatkowym impulsem do ponownego sięgnięcia do tego dokumentu w takim momencie dziejowym jest odwieczna pandemia grzechu, która dotyka zarówno osoby świeckie, jak i duchowne, pogrążając je w grzechowym smutku. Wyciągane na światło dzienne skandale związane z ludźmi Kościoła nie napawają radością, nawet jeśli próbuje się je tłumaczyć ich kumulacją czasową i słabością człowieka. Dodatkowym mankamentem dzisiejszego Kościoła, na który szczególnie wskazują osoby świeckie, jest brak silnych autorytetów, które dawałyby oparcie w wierze dla wszystkich ludzi, którzy na swojej drodze poszukują prawdziwych świadków Chrystusa. Niespełnione oczekiwania względem ludzi Kościoła niejednokrotnie odbierają wiernym świeckim entuzjastyczne spoglądanie na jego przyszłość.

Pandemia zła wciąż sieje spustoszenie, dlatego należy się jej w odpowiedni sposób przeciwstawić. Poszukiwanie inspiracji do radości wydaje się być najlepszą ku

---

¹ Zob. Hermann Weber. 1905. *Die Verhütung des frühen Alterns: Mittel und Wege zur Verlängerung des Lebens*. Leipzig: Verlag von Krüger & CO., 142.

² Paweł VI. 1977. Adhortacja apostolska „*Gaudete in Domino*”. W *Posoborowe prawodawstwo kościelne: dokumenty prawno-liturgiczne*. Zebrał i przetłumaczył E. Szaftowski. T. 8. Z. 1, 242–303 (dalej: GD). Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, nr 14903.

temu drogą. Stąd po niemalże pięćdziesięciu latach należy ponownie przyjrzeć się adhortacji papieża Pawła VI w innym kontekście dziejowym i odczytać ją na nowo w duchu prorockim – jako swego rodzaju panaceum na choroby, u których podłoża leży brak chrześcijańskiej radości, a w zasadzie żywej więzi z Bogiem.

1. Radość objawiona przez Jezusa Chrystusa

Istota radości chrześcijańskiej polega na duchowym uczestnictwie w radości boskiej i zarazem ludzkiej, jaka istnieje w sercu Jezusa Chrystusa uwielbionego³. Z tego też względu zasadnym wydaje się rozpoczęcie rozważań na temat chrześcijańskiej radości od osoby Jezusa Chrystusa, który swoim życiem tę radość objawia. Papież Paweł VI zauważa, że radość mieszka w sercach ludzi, którzy w świetle wiary rozważają i na nowo odnajdują jej główne prawdy⁴, które zawierają się w słowach wypowiedzianych przez Jezusa w kontekście własnej osoby: „Tak (...) Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał” (J 3,16). Przyjście na świat Zbawiciela zostało zapowiedziane przez proroka Izajasza, który głosił nadchodzący „czas pocieszenia” (Iz 40,1; 66,13). Proroctwo to wiąże się bezpośrednio z przyjściem i obecnością Chrystusa⁵. Ten niezwykle moment zwiastują również aniołowie w noc Jego narodzenia (zob. Łk 2,10).

Warto wspomnieć, że Jezus w swoim ziemskim życiu doświadczył bardzo wielu radości. Potwierdzeniem na to są słowa z Ewangelii wg św. Łukasza, gdzie odnajdujemy zapis potwierdzający, że Zbawiciel „rozradował się (...) w Duchu Świętym” (Łk 10,21). Jezus z Nazaretu przez Ewangelię zaprasza do radości i pragnie, aby Jego radość była obecna w każdym człowieku, a także by ludzie doświadczyli jej w pełni⁶: „To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna” (J 15,11).

Źródłem radości ludzkiej, prostej i powszedniej był Jego zachwyt nad ptactwem (zob. Mt 6,26), a także nad pięknem i przepychem lilii:

---

³ GD 14914.

⁴ GD 14968.

⁵ GD 14919.

⁶ Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana (dalej: EG), nr 5.

Przypatrzcie się liliom polnym, jak rosną: nie pracują ani przędą. A powiadam wam: nawet Salomon w całym swoim przepychu nie był tak ubrany jak jedna z nich (Mt 6,28-29).

Jezus chętnie nawiązywał również do ziemskich radości, żeby w konsekwencji stały się one dla ludzi swego rodzaju znakami radości duchowych, których doświadczymy w Królestwie Bożym⁷. Przykładem takiej pedagogii Jezusa jest przypowieść o skarbie i perle (zob. Mt 13,44-46). Zauważamy w niej, że człowiek, znajdując skarb na swojej roli, doświadcza namiastki radości, która będzie jego udziałem w Królestwie Niebieskim. Na innym miejscu zauważamy, że pasterz radujący się z faktu odnalezienia zagubionej owcy (zob. Łk 15,4-7) uwypatnia radość, która urzeczywistnia się w niebie z powodu nawrócenia grzesznika. Analogiczną sytuację Nauczyciel obrazuje na przykładzie kobiety, która odnalazła zgubioną drachmę (zob. Łk 15,8-10).

Dostrzegamy także źródła radości, które wiążą się bezpośrednio z człowiekiem. Przykładem na to może być ojciec, który raduje się z powrotu marnotrawnego syna (zob. Łk 15,11-37), czy kobieta, która po urodzenia dziecka nie rozpamiętuje bólu, który wcześniej jej towarzyszył (zob. J 16,21). W ten sposób Jezus podkreślał, że smutek i cierpienie towarzyszące uczniom z powodu Jego cierpienia i śmierci zamienią się w radość w dniu zmartwychwstania, a smutne doświadczenia współczesnych uczniów Chrystusa zostaną przezwyciężone radością ze spotkania Chrystusa, który przyjdzie w chwale.

Otwartość serca na orędzie Radosnej Nowiny sprawia, że „(...) niewidomi wzrok odzyskują, chromi chodzą, trędowaci zostają oczyszczeni, głusi słyszą (...)” (Mt 11,5), opętani otrzymują wyzwolenie (np. Mk 1,23-28. paral. Łk 4,31-37; Mk 5,1-20; paral. Mt 8,28-34 i Łk 8,26-39; Mk 9,14-29; paral. Mt 17,14-21 i Łk 9,37-42a), a kobieta cudzołożna, której Jezus przebaczył grzechy (J 8,1-11), i celnik Zachaeusz, który przyjął Go z radością do swojego domu (Łk 19,1-10), wchodzi na drogę ewangeliczną⁸.

Warto zauważyć, że na podstawie zapisów ewangelijnych możemy stwierdzić, że nie tylko Jezus cieszył się z wiary ludzi, ale także „(...) lud cały cieszył się ze wszystkich wspaniałych czynów, dokonywanych przez Niego” (Łk 13,17). Ewangelia głoszona przez Jezusa Chrystusa obiecuje radość, choć jest bardzo wymagająca. Świadczą o tym pouczenia Zbawiciela zawarte w błogosławieństwach: „Błogosławieni jesteście ubodzy, albowiem do was należy

⁷ GD 14921.

⁸ GD 14921.

Królestwo Boże. Błogosławieni, którzy teraz głodujecie, albowiem będziecie nasyceni. Błogosławieni, którzy teraz płaczecie, albowiem śmiać się będziecie” (Łk 6,20-21).

2. Radość z prawdy

Bóg, powołując człowieka do życia we wszechświecie, uzdolnił jego rozum i serce zarówno do prawdy, jak i do radości – jak zauważa papież Paweł VI⁹. Pomimo powszechnie panującego przekonania, że umysł ludzki nie może znaleźć prawdy trwałej i żywej, papież przedstawia inny rodzaj prawdy – Prawdę Bożą, którą rozpoznajemy w Kościele, a którą za św. Augustynem można ukazać jako źródło prawdziwej radości¹⁰. Żeby lepiej zrozumieć św. Augustyna, warto zagłębić się w jego rozumienie „radości z Prawdy”. Augustyn zauważa, że prawdziwie szczęśliwe życie polega na tym, by cieszyć się Bogiem. Stąd należy domniemywać, że nie wszyscy chcą być szczęśliwi, a nawet jeśli mają ku temu szczerze pragnienie, kiedy doświadczą, że „Ciało (...) do czego innego dąży niż duch, a duch do czego innego niż ciało, i stąd nie ma między nimi zgody” (Ga 5,17), często poprzestają na tym, co leży w granicach ich sił i są z tego powodu zadowoleni. Augustyn przyznaje, że kiedy pyta ludzi, czy wolą cieszyć się prawdą, czy fałszem, ci bez wahania odpowiadają, że wolą cieszyć się prawdą. Podobnie bez wahania stwierdzają, że chcą być szczęśliwi. Jednak życie szczęśliwe w rzeczywistości w rozumieniu biskupa Hippony jest radością z prawdy. Chodzi zatem o radość pochodzącą od Boga, który jest „Prawdą”. Augustyn wyznaje, że poznał wielu ludzi, którzy chcieli oszukiwać, ale nikogo, kto by chciał być oszukany. W rzeczywistości myśliciel z Tagasty dochodzi do wniosku, że ludzie, poznając szczęśliwe życie, w rzeczywistości poznali prawdę, choć niejednokrotnie nie byli tego świadomi. Nie byli również świadomi tego, że w rzeczywistości kochają tę prawdę, ponieważ nie chcieli, by ich oszukiwano. Swoje rozważanie na temat radości z prawdy Augustyn kończy pytaniem: Dlaczego ludzie nie cieszą się z prawdy i nie są szczęśliwi? Na to pytanie odpowiada, stwierdzając, że powodem takiego stanu jest fakt, że w ludziach jest wciąż „mało światła”¹¹.

⁹ GD 14906.

¹⁰ GD 14959.

¹¹ Augustyn. 1954. *Wyznania*. Tłum. J. Czuj. Warszawa: Wydawnictwo PAX (dalej: Wyznania) I, 1; X, 33.

Myśl o „świecie”, która nieodzownie związana jest z Augustynową koncepcją radości, papież rozwija na podstawie *Adversus haereses* św. Ireneusza z Lyonu, który dowodzi, że „światło prawdy” można dostrzec w człowieku pod warunkiem, że będzie mu głoszona prawda. Skoro prawdziwie nadprzyrodzona radość jest darem Ducha jedności i miłości, doświadczenie to można znaleźć tylko tam, gdzie przyjmuje się całe przepowiadanie wiary według reguły apostoelskiej¹². Tę wiarę – jak podpowiada św. Ireneusz z Lyonu – Kościół katolicki „rozsiany po całej ziemi, troskliwie strzeże tak, jakby stanowił jedną duszę i jedno serce, a przepowiada ją, przekazuje i naucza jej jednym, wspólnym głosem tak, jakby miał jedno tylko usta”¹³. Papież odwołuje się do tekstu św. Ireneusza pomimo tego, że ów Ojciec Kościoła wprost nie używa słów „radość” czy „szczęście”. Jednak w rzeczywistości posługuje się obrazem słońca, żeby wyjaśnić istotę prawdy, która w ostatecznym rozrachunku daje człowiekowi poczucie szczęścia i radości. Ireneusz porównuje słońce – którego zadaniem jest oświecanie całego świata – do przepowiadania prawdy w Kościele, które świeci wszędzie i oświeca wszystkich ludzi¹⁴.

3. Radość z nawrócenia

Gdy człowiek zrywa więź łączącą go z Bogiem, wówczas Stwórca wydaje się czymś abstrakcyjnym i bezużytecznym. Paweł VI dopowiada, że „mróz i ciemności zalegają duszę człowieka, który doznaje smutku”¹⁵. Można powiedzieć, że milczenie Boga staje się wtedy dla człowieka swego rodzaju ciężarem.

Taki stan ducha, wynikający z rozłąki ze Stwórcą, towarzyszył św. Augustynowi przed jego nawróceniem. Stąd pozostawił w *Wyznaniach* znamienne słowa: „Stworzyłeś nas, Panie, jako skierowanych ku sobie i niespokojne jest serce nasze, dopóki nie spocznie w Tobie”¹⁶. Słowa Augustyna przypominają nam, że człowiek doświadcza pełni duchowej radości dopiero wtedy, gdy zbliża się do Boga. Duchowa intuicja Augustyna jest zbieżna z myślą papieża Pawła VI, który podkreśla, że człowiek doznaje „(...) radości, czyli szczęścia duchowego, wte-

¹² GD 14965.

¹³ Ireneusz. 2018. *Adversus haereses* I, 10.2; (PG 7,551). Tłum. J. Brylowski. Pelplin: Bernardinum (dalej: *Adversus haereses*), 40–41.

¹⁴ *Adversus haereses*, I, 10.2-3.

¹⁵ GD 14913.

¹⁶ *Wyznania*, I, 1.

dy, kiedy jego duch posiada Boga, poznając Go i kochając jako najwyższe i niezmiennie dobro”¹⁷.

Papież zauważa, że w rzeczywistości wszyscy jesteśmy grzeszni, choć w różnej mierze. Trzeba zatem, żeby ludzie przestali „zatwardzać swoje serca”, a chcieli „słuchać głosu Pana”¹⁸. Bóg w zamian pragnie przedstawić człowiekowi ofertę, którą obwieścił przez posługę proroka Jeremiasza: „Oczyszczę ich ze wszystkich grzechów, jakimi wykroczyli przeciw Mnie (...) i wypowiedzieli Mi posłuszeństwo. Jerozolima zaś będzie radością, chwałą i dumą wśród wszystkich narodów ziemi” (Jr 33,8-9). Chrystus, jako cierpiący Sługa Jahwe, wzywa do nawrócenia: „Czas się wypełnił i bliskie jest Królestwo Boże. Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię!” (Mk 1,15). Nawrócenie rozumiane jako odnowa i pojednanie w Chrystusie daje człowiekowi pełnię szczęścia i radości¹⁹. Papież przypomina, że nawrócenie nie jest cofaniem się, ale wejściem na właściwą drogę i postępem ku prawdziwej wolności i radości. Jednocześnie dostrzega on w słowie „pokrzepienie” synonim radości i przywołuje następujące słowa Jezusa²⁰: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię. Weźcie moje jarzmo na siebie i uczcie się ode Mnie, bo jestem cichy i pokornego serca, a znajdziecie ukojenie dla dusz waszych” (Mt 11,28-29). Przychodzenie do Chrystusa papież rozumie również jako nawrócenie.

Duch przepelniający osobę Jezusa sprawił, że z łagodnością odnosił się On do grzeszników, żeby sprowadzić ich na drogę nowej młodości i obdarzyć ich nowym sercem i nowym duchem²¹. Prawdziwej radości trzeba zatem szukać w głębokim zjednoczeniu z Bogiem, którego początkiem jest sakrament pokuty i pojednania. Z tej racji papież Paweł VI zachęca, żeby spowiadać się z grzechów ciężkich, a także przypomina, że częsta spowiedź jest najbogatszym źródłem uświęcenia, pokoju i radości²². Papież nie pomija również wszystkich osób, które żyją poza Kościołem. Również do tej grupy osób kieruje zachętę, żeby kierowali się natchnieniami sumienia, w którym odbija się głos Boga, a w ten sposób znajdują się na drodze, która prowadzi do radości²³.

¹⁷ GD 14907.

¹⁸ GD 14950.

¹⁹ GD 14903.

²⁰ GD 14950.

²¹ GD 14971.

²² GD 14951.

²³ GD 14948.

4. Eucharystia jako dzień radości

Chrześcijanie od początku przeżywali niedzielę jako cotygodniowy dzień zmartwychwstałego Pana. Należy podkreślić, że najpierw przeżywali go jako dzień radości, a dopiero później jako dzień odpoczynku. Wynikało to również z faktu, że dzień Pański nie był wówczas ujęty w kalendarzu cywilnym²⁴. Radość, jaka udzielała się w liturgii eucharystycznej Kościoła wschodniego i zachodniego, znalazła swój wyraz m.in. w tekstach liturgii maronickiej, która objawia radosną atmosferę niedzieli jako dnia Pańskiego: „Niech będzie błogosławiony Ten, który wielki dzień niedzieli wywyższył ponad wszystkie dni. Niebios a i ziemia, aniołowie i ludzie nie posiadają się z radości”. Uczestnictwo dzieci Kościoła w radości Chrystusa nie może się zatem obejść bez sprawowania tajemnicy eucharystycznej, w której karmią się one Ciałem Chrystusa i poją Jego Krwia. Uczestnicy Eucharystii, jako pielgrzymi idący do Królestwa Niebieskiego, już teraz w sakramentalny sposób kosztują daru wiekuistej radości²⁵. W związku z tym, że istotną część Eucharystii stanowi liturgia słowa, należy dowartościować również rolę słowa Bożego, które od ponad dwudziestu stuleci nie przestaje tryskać w Kościele jako źródło radosnej nadziei, a którym każdorazowo karmią się uczestnicy liturgii Mszy św.²⁶

Papież zachęca, aby uczestnictwo w Eucharystii odbywało się jak najgodniej i z radością, ponieważ sam Chrystus przybity do krzyża i uwielbiony wchodzi w środek swoich uczniów, żeby wszystkich pociągnąć do dokonania odnowy sprawionej swoim zmartwychwstaniem. Eucharystia w takim rozumieniu stanowi „szczyt Przymierza miłości między Bogiem i Jego Ludem: znak i źródło chrześcijańskiej radości, a także etap w drodze prowadzącej na wieczyste święto”²⁷.

5. Radość w cierpieniu

Papież w adhortacji nie pomija również osób cierpiących oraz tych, którzy zbliżają się do kresu ziemskiego życia. Używa przy tym pięknej metafory, ukazując Boga, który puka do „bramy utrapień” cielesnych bądź duchowych jako dawca radości nie po to, żeby z kogoś sztydzić, ale żeby dokonać dzieła przemiany cier-

²⁴ Jan Paweł II. 1998. *List Apostolski „Dies Domini” o świętowaniu niedzieli*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana (dalej: DD), nr 55.

²⁵ GD 14940.

²⁶ GD 14931.

²⁷ GD 14972.

pienia²⁸. Dlatego w celu osiągnięcia pełni radości niezbędne jest nieustanne i ufne wpatrywanie się w:

(...) Jezusa, który nam w wierze przewodzi i ją wydoskonalą. On to zamiast radości, którą Mu obiecywano, przecierpiał krzyż, nie bacząc na jego hańbę, i zasiadł po prawicy na tronie Boga (Hbr 12,2).

Kontemplacja ukrzyżowanego Zbawiciela oraz duchowa łączność osoby chorej i cierpiącej z Jezusem Chrystusem, który jako pierwszy w sposób bezinteresowny solidaryzował się z człowiekiem, przyjmując na siebie niezawinione cierpienie, pozwala chorym upatrywać nadzieję w Tym, który pokonując cierpienie i śmierć, położył kres ludzkiej beznadziei, cierpieniom i chorobom w poranek Wielkiej Nocy. To właśnie wtedy – jak zaznacza papież Benedykt XVI – na nowo zostało obwieszczone zwycięstwo światła nad ciemnościami, życia nad śmiercią, a Kościół raduje się swoim Panem²⁹.

Prawdziwa radość paschalna, radość Królestwa Bożego, może się zrodzić jedynie w ścisłym związku z obchodem śmierci i zmartwychwstania Pańskiego³⁰. Podobnie w życiu chrześcijanina „pascha” jest przejściem ze śmierci do życia. W tym przypadku śmierci nie należy rozumieć tylko i wyłącznie dosłownie, ale przede wszystkim jako umieranie dla siebie wskutek doświadczania wielu przeciwności życiowych i prześladowań, o których Jezus mówi w kazaniu na górze: „Błogosławieni jesteście, gdy wam urągają i prześladują was i gdy z mego powodu mówią kłamliwie wszystko złe o was. Ciescie się i radujcie, albowiem wielka jest wasza nagroda w niebie. Tak bowiem prześladowali proroków, którzy byli przed wami” (Mt 5,11-12).

6. Radość w życiu Maryi

Maryja jest pierwszą świętą, która uległym sercem przyjęła Bożą propozycję, stając się matką przedwiecznego Syna³¹. Radosna nowina o Bożych zamiarach związanych z przyjściem Jezusa na świat została Jej objawiona przez archaniola Gabriela podczas zwiastowania. Najświętsza Maryja Panna dowiedziała się wów-

²⁸ GD 14947.

²⁹ Benedykt XVI. 2012. *Radość wiary*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 52.

³⁰ GD 14926.

³¹ GD 14932.

czas od archaniola, że jej krewna, Elżbieta, również spodziewa się potomstwa, pomimo niepłodności spowodowanej podeszłym wiekiem. Wskutek spotkania Maryi z Elżbietą radość udzieliła się również dziecku Elżbiety – Janowi Chrzcicielowi, który zgodnie z zapowiedzią archaniola Gabriela od sześciu miesięcy znajdował się w jej łonie (zob. Łk 1,7-37). Ewangelijny opis uwydatnia prawdę, że doszło wówczas do spotkania na dwóch płaszczyznach – postnatalnym Maryi z Elżbietą oraz prenatalnym Jezusa i Jana Chrzciciela. Podczas spotkania ze św. Elżbietą Maryja uzewnętrzniła radość, która ją wypełniała, a której nadprzyrodzonym źródłem był odwieczny Logos, który dzięki zgodzie Jej woli dokonał aktu inkarnacji mocą Bożego Ducha. Wyrazem tej radości wypływającej z Jej serca jest znany nam kantyk: „Wielbi dusza moja Pana i raduje się duch mój w Bogu, moim Zbawcy (...)” (Łk 1,46-55).

Maryja nie była wyłączona z doświadczania cierpień, ale pomimo wielu przeciwności, Jej duch otwierał się na radość zmartwychwstania. Ponadto należy zauważyć, że na Maryi wypełniły się słowa proroctwa odnoszące się do nowego Jeruzalem: „Ogromnie się weselę w Panu, dusza moja raduje się w Bogu moim, bo mnie przydział w szaty zbawienia, okrył mnie płaszczem sprawiedliwości, jak oblubienica, który wkłada zawój, jak oblubienicę strojną w swe klejnoty” (Iz 61,10). Maryja gromadzi w sobie wszystkie radości i cieszy się doskonałym weselem, jakie zostało obiecane Kościołowi³², stąd też w litanii loretańskiej została określona jako: „przyczyna naszej radości”³³.

7. Pawłowa koncepcja radości

Postacią, która miała świadomość tego, że radość można odnajdywać także w sytuacjach po ludzku beznadziejnych, jest św. Paweł. Apostoł Narodów wyznaje: „Pelen jestem pociechy, opływam w radość mimo wielkich naszych ucisków” (2 Kor 7,4). Następnie wyjaśnia, że Tym, który go w takich momentach wspomaga, jest „Pocieszyciel pokornych”, czyli Duch Święty. Prawdziwa radość jest darem Ducha Świętego, stąd należy prosić o nią właśnie Pocieszyciela³⁴. To uwielbiony Chrystus daje swoim uczniom Ducha Świętego, który jest źródłem prawdziwej radości duchowej³⁵. W tym

³² GD 14932.

³³ Międzydiecezjalna Komisja ds. Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Gliwickiej i Opolskiej. Red. 2014. *Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik*. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża (dalej: DN) skrót (85,1a).

³⁴ GD 14904.

³⁵ GD 14928.

kontekście uświadamiamy sobie, że radość jest konkretnym i namacalnym owocem działania w nas Bożego Ducha (zob. Ga 5,22). Ponadto należy zwrócić uwagę, że św. Paweł uzależnia doświadczenie duchowego pocieszenia od wewnętrznej dyspozycji człowieka, jaką stanowi chrześcijańska cnota pokory (zob. 2 Kor 7,4-6).

Radość towarzyszy św. Pawłowi również wtedy, gdy ktoś „zasmuca się ku nawróceniu”. To dalekosieżne patrzenie św. Pawła jest spojrzeniem w duchu wiary. Apostoł Narodów zdaje sobie sprawę z tego, że czasem należy przedstawić drugiemu człowiekowi gorzką prawdę o jego kondycji duchowej w świetle Dobrej Nowiny o zbawieniu, żeby skłonić go do refleksji nad własnym życiem. W takim przypadku usprawiedliwiona jest chwilowa postawa introwertyczna, która ma na celu obudzenie w człowieku wyższych pragnień związanych ze sferą duchową. Ostatecznie jednak w tej sytuacji człowiek może „wyjść” z ciemności grzechu do światła łaski. Smutek, który pochodzi od Boga, a który demaskuje w człowieku grzech, ostatecznie może doprowadzić go do opamiętania i powrotu na drogę wiodącą ku zbawieniu. W tym kontekście można przywołać słowa Jezusa, który dodając nadziei, zapewnia: „Smutek wasz przemieni się w radość” (J 16,20). Również Chrystusowe błogosławieństwo: „Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni będą pocieszeni” (Mt 5,4) można odczytać w duchu radości, która następuje po wyznaniu grzechów. Takiej interpretacji słów Pana Jezusa dokonuje B.M. Hanusiak: „Błogosławieni, którzy się smucą z powodu swoich grzechów, albowiem oni będą pocieszeni”³⁶.

8. Radość w codzienności

W serce człowieka wpisane jest pragnienie doświadczenia radości doskonałej. Kiedy jednak dokonamy rozrachunku pomiędzy naszymi oczekiwaniami a realnym poczuciem szczęścia, które wyraża się w doświadczeniu radości, możemy wysnuć wniosek, że nie ma szczęścia doskonałego. O ile człowiekowi z łatwością przychodzi opatentowanie nowych wynalazków technicznych, o tyle trudniej przychodzi mu „rodzenie radości”. Wynika to przede wszystkim z faktu, że natura radości ma wymiar duchowy. Tak więc w obliczu dostatku materialnego, wygody, dostępu do opieki zdrowotnej i zabezpieczenia materialnego wciąż wielu ludzi ulega dziś zniechęceniu, nudzie, smutkowi, co w wielu przypadkach prowadzi do lęku, depresji, a czasem nawet do rozpacz. Takiego stanu rzeczy

---

³⁶ Bożena M. Hanusiak. 2019. *Radość nawrócenia. Modlitwa, skrucha i sakrament pojednania drogą do szczęścia*. Kraków: Wydawnictwo Rafael, 7.

nie jest w stanie usunąć ani pozorna wesołkowatość, ani szaleńcza żądza przyjemności na zawołanie³⁷.

W związku z powyższym, radości należy szukać w codziennym życiu, ponieważ w rzeczywistości jest ona „na wyciągnięcie ręki”. Z pomocą przychodzi adhortacja *Gaudete in Domino*, w której papież Paweł VI uwydatnia naturalne źródła radości, które można upatrywać w: radości życia wynikającej z faktu istnienia, radości połączonej z czystą uświęcającą miłością, radości uspokajającej, którą czerpiemy z przyrody i milczenia, radości surowej powagi, którą daje dobrze wykonane dzieło, radości wynikającej z wypełnienia obowiązku, radości czystej, która wypływa z postawy skromności, służby i uczestnictwa w życiu wspólnoty oraz radości mozolnej, pochodzącej z poświęcenia się drugiemu człowiekowi³⁸.

Papież zauważa, że pierwszą przyczyną radości jest fakt ludzkiego istnienia. Choć wydawać by się mogło, że ten powód radości nie powinien być kwestionowany, w rzeczywistości szczególnie w ostatnich latach można zaobserwować coraz większy kryzys w tym zakresie. Ludzie coraz częściej zatracają sens własnego życia, ponieważ odnoszą je tylko do swoich ziemskich rodziców. Odczytanie własnego życia jedynie w kontekście „pośredników”, jakimi są ojciec i matka, bez jednoczesnego odniesienia do Boga, który jest jego źródłem, z pewnością budzi wiele obiekcji i zubaża rozumienie własnej osoby w Bożym planie zbawienia. Z pewnością trudno człowiekowi doświadczyć radości wynikającej z faktu istnienia, kiedy zatracą on sens swojego życia i posłannictwa. W tym miejscu najlepszym komentarzem do takiego stanu rzeczy są słowa wypowiedziane 2 czerwca 1979 r. przez Jana Pawła II na Placu Zwycięstwa w Warszawie:

(...) człowiek nie może siebie sam do końca zrozumieć bez Chrystusa. Nie może zrozumieć ani kim jest, ani jaka jest jego właściwa godność, ani jakie jest jego powołanie i ostateczne przeznaczenie. Nie może tego wszystkiego zrozumieć bez Chrystusa.

Zatem radość z faktu istnienia jest możliwa jedynie dzięki odniesieniu stworzenia do jego Stwórcy, o czym traktuje również kolejne źródło radości, w którym papież wskazuje na radość, która połączona jest z czystą, uświęcającą miłością. Należy pamiętać, że jedyną czystą miłością, która ma moc uświęcić człowieka, jest miłość Boża. Stąd należy zaakcentować kluczowe słowo, jakim jest „połączenie” z tą Miłością. W XXI w. wielu ludzi pragnie opierać swój światopogląd tylko i wy-

³⁷ GD 14909.

³⁸ Zob. GD 14912.

łącznie o wiedzę, jednocześnie nie mając doświadczenia prawdziwej miłości, która wymaga nie tylko wiedzy, ale również więzi z Bogiem.

Jednym ze sposobów na odnalezienie radości jest kontemplacja dzieła stworzenia, ponieważ w łatwy sposób można w nim odczytać geniusz Stwórcy. Ten rodzaj radości papież Paweł VI nazywa radością uspokajającą, która wypływa z obcowania z przyrodą. Choć nie wszyscy ludzie potrafią w pięknie przyrody dostrzec potęgę Boga (zob. Mdr 13,1), to jednak Stwórca, posługując się pięknem stworzenia, wciąż inspiruje ludzi do zadumy i refleksji na temat jego przyczyny.

Pośród czynników, które mają wpływ na doświadczenie radości, pojawiają się również te związane z dobrze wykonanym dziełem i wypełnieniem obowiązku, co można rozumieć jako rzetelne wypełnianie obowiązków w pracy, jak również realizację życiowych pasji, które dają człowiekowi radość. Ostatecznie sposobem na pozyskanie radości jest praca na rzecz wspólnoty oraz ta, która ma na celu poświęcenie się drugiemu człowiekowi. Tak rozumiane zaangażowanie na rzecz drugiego człowieka stanowi wyraz radości „czystej” i „mozolnej”, ponieważ wynika z bezinteresownej miłości względem bliźniego.

Zdaniem papieża Pawła VI wszystkie powyższe źródła radości zostały przez Stwórcę użyczone człowiekowi na czas doczesnej pielgrzymki. Wspomniane formy radości należy oczyszczać, uzupełniać i uszlachetniać. Żeby jednak na nowo je dostrzec pośród doczesności, należy w tym zakresie podjąć trud edukacji i reedukacji umysłu³⁹.

W zasadzie inspiracje ku radości zostały przez papieża streszczone w miejscu, w którym wyszczególnił trzy stopnie na drodze do „szczęścia” rozumianego jako synonim „radości”. Pierwszym stopniem jest życie w zgodzie z przyrodą, drugim – przynależność do wspólnoty osób i żywe w nim uczestnictwo, a trzecim, czyli najwyższym – posiadanie Boga jako najwyższego dobra.

Również papież Franciszek w adhortacji apostoelskiej *Evangelii gaudium* zachęca, żeby człowiek poszukiwał radości pośród drobnych spraw życia codziennego. Takie podejście do życia stanowi odpowiedź na serdeczną zachętę Boga Ojca, który do każdego człowieka nieustannie kieruje następujące słowa⁴⁰: „Dziecko, stosownie do swej zamożności, troszcz się o siebie (...) Nie pozbawiaj się dnia szczęśliwego” (Syr 14,11.14).

Poszukiwanie źródeł radości jest niezwykle istotne w kontekście pandemii koronawirusa. Ludzie szukający inspiracji do radości musieli się zmierzyć z wieloma

³⁹ GD 14912.

⁴⁰ EG 4.

przeciwnościami. Z jednej strony ograniczenie kontaktów we wspólnocie w celu zmniejszenia transmisyjności wirusa, z drugiej strony ograniczenie praktyk religijnych w kościołach z uwagi na limity wiernych w miejscach kultu religijnego, co również negatywnie oddziaływało na więź z Bogiem; do tego również przez pewien czas zostały zamknięte lasy i tereny zielone, co sprawiło, że człowiek czuł się dosłownie jak więzień we własnym domu. W takiej sytuacji, kiedy w znacznej mierze wykluczone zostały wszystkie możliwości osiągania radości, ludzie pogrążali się w jeszcze większym smutku, czego potwierdzeniem były medialne doniesienia o zwiększającej się liczbie chorób psychicznych, szczególnie depresji. Zespół pod kierownictwem Małgorzaty Gambin z Wydziału Psychologii UW opracował raport dotyczący nasilenia i uwarunkowań objawów depresji i lęku wśród dorosłych Polaków podczas pandemii COVID-19. Badania wykazały, że na początku maja 2020 r. (I fala) najwyższy poziom depresji i lęku przejawiały osoby w wieku 18–24 lat, natomiast w grudniu 2020 r. – osoby w wieku 35–44 lat. Najważniejszymi przyczynami depresji i lęku były: zerwanie relacji z bliskimi, poczucie braku prywatności, zmęczenie, nadmiar obowiązków, niepewność co do przyszłości i utrata ciągłości wynagrodzenia⁴¹.

9. Radość wyrażona w postawie solidarności

Na świecie zauważamy ogrom cierpień cielesnych i moralnych: wielu ludzi przymiera głodem, wielu ginie w niepotrzebnych walkach, wielu wyrzucanych jest na margines życia⁴². W obliczu takiej sytuacji należy przyjąć postawę solidarności, która wyraża się w zapewnieniu minimalnego wsparcia poprzez zapewnienie im dobrobytu, bezpieczeństwa, sprawiedliwości czy też podstawowych rzeczy potrzebnych do szczęścia⁴³. Tak rozumiane wypełnienie przykazania miłości bliźniego ubogacza dawcę i biorcę, przynosząc pokój, przywracając nadzieję, umacniając wspólnotę i wypełniając duszę radością zgodnie ze słowami św. Łukasza: „Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu” (Dz 20,35). Dostrzeżenie drugiego człowieka, który znajduje się w potrzebie, jest obowiązkiem. Mówienie o radości bez wypełnienia powinności względem potrzebujących byłoby objawem postawy faryzejskiej.

⁴¹ Małgorzata Gambin. 2021. Objawy depresji i lęku w wśród Polaków w trakcie epidemii COVID-19. Raport z badań podłużnych (22.06.2021). http://psych.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/98/2021/01/Raport_objawy_depresji_leku_IV_fale.pdf.

⁴² GD 14909.

⁴³ GD 14911.

Jak zauważa papież Franciszek, przezwyciężenie gorzkiego dziedzictwa niesprawiedliwości, wrogości i nieufności, które jest konsekwencją zaistniałych konfliktów i nieporozumień, może przynieść owoc jedynie wtedy, gdy zło będziemy przezwyciężali dobrem (por. Rz 12,21), a także wtedy, gdy będziemy kultywowali cnoty, które sprzyjają pojednaniu, solidarności i pokojowi. W związku z tym należy mieć świadomość, że postawa dobroci przynosi pokój i radość tym wszystkim, którzy pozwalają na jej wzrost, nawet jeśli dokonuje się on pośród trudności i nieporozumień⁴⁴.

*

Niniejszy artykuł, inspirowany adhortacją papieża Pawła VI *Gaudete in Domino*, stanowi jej teologiczne pogłębienie w kontekście czynników warunkujących chrześcijańską radość. Jednocześnie jest próbą jej aktualizacji w kontekście wybranych problemów XXI w. Koncentruje się on na poszukiwaniu „inspiracji ku radości” na podstawie naturalnych i nadprzyrodzonych czynników, o których mówi papież Paweł VI i współczesne nauczanie Kościoła. Wyakcentowanie poszczególnych powodów do radości – radości z prawdy, radości w doświadczaniu cierpienia czy też radości wynikającej z nawrócenia – stanowi inspirację do dalszych badań w tym zakresie.

Choć od napisania dokumentu upłynęło prawie pięćdziesiąt lat, wiele z jego postulatów nie zostało wdrożonych na gruncie teologicznym i duszpasterskim. Ludzie, którym brakuje radości, najczęściej sięgają po jej namiastki w postaci używek i licznych uzależnień, które z czasem jeszcze bardziej rujną ich życie. Jednocześnie nie są w stanie dostrzec źródeł radości w budowaniu wspólnoty z bliźnimi i Bogiem, rzetelnie wykonywanej pracy czy przebywaniu na łonie przyrody. Wydaje się zatem zasadne sięganie do niniejszej adhortacji nie tylko z racji niedziel *Laetare* czy *Gaudete*, ale również w kontekście głoszenia dobrej, czyli radosnej, nowiny o Chrystusie na ambonie, w szkołach, na uczelniach, w domach i w miejscach pracy.

Radość w Panu jest wyrazem autentycznej wiary. Utrzymanie dobrego nastroju niezależnie od sytuacji pozwala skutecznie pokonać trudności i utrzymywać dobrą kondycję zdrowotną, dzięki czemu ludzie mogą żyć lepiej niż dotychczas⁴⁵. Radosne podejście do życia doceniane jest w psychologii, ale warto pamiętać, że

⁴⁴ Franciszek. 2020. *Encyklika „Fratelli Tutti”*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, nr 243.

⁴⁵ Włodzimierz Zatorski. 2018. *Zawsze się radujcie*. Tyniec: Wydawnictwo Benedyktynów, 10–11.

ta prawda ma swoje prazródło w tekstach biblijnych: „Radość serca wychodzi na zdrowie, duch przygnębiony wysusza kości” (Prz 17,22).

*

Bibliografia

- Augustyn. 1954. *Wyznania*. Tłum. J. Czuj. Warszawa: Wydawnictwo PAX.
- Benedykt XVI. 2012. *Radość wiary*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Franciszek. 2020. *Encyklika „Fratelli Tutti”*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Gambin Małgorzata. 2021. Objawy depresji i lęku w wśród Polaków w trakcie epidemii COVID-19. Raport z badań podłużnych (22.06.2021). http://psych.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/98/2021/01/Raport_objawy_depresji_leku_IV_fale.pdf.
- Hanusiak Bożena M. 2019. *Radość nawrócenia. Modlitwa, skrucha i sakrament pojednania drogą do szczęścia*. Kraków: Wydawnictwo Rafael.
- Ireneusz. (2018). *Adversus haereses*. Przekł. J. Brylowski. Pelplin: „Bernardinum”.
- Jan Paweł II. 1998. *List Apostolski „Dies Domini” o świętowaniu niedzieli*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana.
- Międzydiecezjalna Komisja ds. Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Gliwickiej i Opolskiej. Red. 2014. *Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik*. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża.
- Paweł VI. 1977. *Adhortacja apostolska „Gaudete in Domino”*. W *Posoborowe prawodawstwo kościelne: dokumenty prawno-liturgiczne*. Zebrał i przetłumaczył E. Szafrowski. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Weber Hermann. 1905. *Die Verhütung des frühen Alterns: Mittel und Wege zur Verlängerung des Lebens*, Leipzig: Verlag von Krüger & CO.
- Zatorski Włodzimierz. 2018. *Zawsze się radujcie*. Tyniec: Wydawnictwo Benedyktynów.

*

Streszczenie: Radości możemy doświadczać na wielu płaszczyznach naszego życia. Łatwo radować się w sytuacjach, które bezpośrednio inspirują nas ku radości. Jednak zdecydowanie trudniej odkrywać radość w obliczu smutnych doświadczeń naszego życia, łącznie z cierpieniem i śmiercią. Niniejszy artykuł, inspirowany adhortacją *Gaudete in Domino* papieża Pawła VI, stanowi próbę ponownego spojrzenia na zagadnienie radości nie tylko na kanwie wspomnianej adhortacji, ale również innych dokumentów i wybranej literatury traktującej o radości. Niniejszy artykuł ukazuje najważniejsze inspiracje ku radości, które

prezentuje papież Paweł VI, a które zostały poddane analizie i refleksji w kontekście współczesnych czasów, w których człowiek tak łatwo traci radość i sens życia.

Słowa kluczowe: radość, prawda, nawrócenie, eucharystia, adhortacja *Gaudete in Domino*.

Abstract: Inspirations to Feel Joy Based on Pope Paul VI's Exhortation *Gaudete in Domino*. We can experience joy on many levels in life. It is definitely easy to rejoice in situations that inspire a direct feeling of joy. However, it is much more difficult to discover joy when facing sad experiences in life along with suffering and death. This article, inspired by Pope Paul VI's exhortation *Gaudete in Domino*, is an attempt to reconsider the issue of joy, not only based on the above-mentioned exhortation, but also other documents and the selected literature concerning joy. This article indicates the most important inspirations in order to feel joy as presented by Pope Paul VI and they have been analyzed and reflected on in the context of modern times, in which people lose their joy and the meaning of their lives so easily.

Keywords: joy, truth, religious conversion, Eucharist, exhortation *Gaudete in Domino*.

